

DIRECTOR
Dr. AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TÂRNAVA MICĂ

Unirea

REDACTOR
Prof. DUMITRU NEDA

ABONAMENTUL
Pe un an . . . 200 Lei
Pe 6 luni . . . 100 Lei
Pentru străinătate 400 Lei

INSERATE:
Un șir garmond: 6 Lei. La
publicări repetate după
invoială

Foale bisericească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

Cultivarea dărniceii

Din fire, Românul e milos. Când vede durerea, mizeria, se înduioșează și mâna i-se deschide spre ajutor. Dar numai când o vede în concret, în particular. Cu totul altfel stau trebile când e vorba de cauze generale, de instituțiuni și organizațiuni obștești oricât de necesare, oricât de binefăcătoare. Cu așa ceva nu a fost obișnuit. „Apelurile”, deci, îl lasă rece și sumele colectate rămân, de regulă, microscopice.

Pricina este una singură: nu a fost cultivat până acuma simțul acestei dăruirii pentru cauze obștești. (Las' că s'a și abuzat, nu odată, de „filantropia” pusă sub paza autorității de stat, compromițându-se și făcându-se odioasă în sine). Cu puțină stăruință sistematică se pot însă obține rezultate admirabile. Și mai repede decât s'ar crede. Ultimul Cercular arhidiecezan (Nr. VIII) este o dovadă grăitoare în această privință. Publică rezultatul colectelor făcute prin biserică în cursul anului 1936 (Dinarul Sf. Petru, ziua misiunilor, Agru, Vechiul Regat, diverse). Cifrele arată un spor considerabil față de 1935. Dela 32 bani de suflet, am ajuns acum, într'un singur an, la 71 bani de fiecare suflet din arhidieceză. Cum s'a obținut acest progres? Simplu. Incepe a se face ordine, a se crea un sistem în mobilizarea dărniceii generale. Pornind dela rezultatele din 1935, Ordinariatul a dat un cuvânt de ordine: un leu de suflet! Totalul general al colectelor să atingă, la sfârșit de an, această cifră. Este, firește, un „ideal” foarte modest. Unul minimal. Până acuma însă eram departe de el. Abia la 32 bani, în 1935. Și pentru ca să vadă fiecare protopopiat, fiecare parohie, care-i este situația față de această măsură unitară, s'au dat publicității rezultatele pe parohii. Atât a fost de ajuns. Anul acesta, indicatorul a sărit dintr'o dată la 71 bani de suflet. Suntem siguri că, cu puțină bunăvoință, anul 1937 va bate măsura: un leu la suflet!

Examinează mai deaproape cifrele din Cercular arată și alte lucruri mult grăitoare. Intre altele: că nu se poate invoca sărăcia generală, nici greutățile speciale pe care le are cutare comună, spre a scuza lipsa dela datoria jertfei. În general: parohiile sărace sunt mai dărnice decât multe din cele bogate. Mai mult: sunt parohii sărace, cari au biserică în curs de edificare, și totuși stau în fruntea listelor de colectă! Tălcul este evident: credincioșii noștri se arată gata de jertfă pentru cauzele obștești dacă li-se explică limpede rostul lor, dacă se fac stăruințele necesare, dacă li-se pune în lumină datoria de conștiință ce au față de astfel de cauze.

De aci învățătura e limpede: trebuie mers pe acest drum înainte. Stimulat zelul preoților și, prin ei, a credincioșilor. Cultivarea sistematică a dărniceii, a spiritului de jertfă, este un interes bisericesc de primul rang. Prin el crește sentimentul de solidaritate între membrii bisericii. Iar această conștiință reprezintă însăși țaria noastră în mijlocul valorilor ce ne înconjoară. — Se deschid, apoi, alte perspective de viitor, alte posibilități de împliniri importante. Gândiți-vă numai, câte nu s'ar putea face dacă în fiecare an am putea avea, pe lângă colectele curente, una generală, în toată provincia bisericească, pentru un scop creator, constructiv, și care să dea rezultatul de cel puțin 1 leu de suflet. Un milion jumătate lei în fiecare an! Doamne, câte lucruri bune și frumoase nu s'ar putea face! Și ce jertfă mică, neînsemnată reprezintă această sumă pentru totalitatea credincioșilor!

Să dublăm zelul și se va dubla și cifra totală a colectelor! — Ajute Dumnezeu!

Tradiții ce se reiau

Basilianii la Blaj — Se redeschide Orfelinatul dela Obreja —
Nădejdi întraurite

(+) Istoria ctitoriei lui Inochentie Micu e intim legată de cea a ramurei române unite a ordinului Sf. Vasile cel Mare. Cel dintâiu ieromonah în biserică noastră, după toată rânduiala pravilei basilitane, fiind însuși arhierul întemeietor al Blajului român și unit, era firesc să fie — cum a și fost — cel dintâiu care să se gândească și la îngheberarea familiei monahale basiliene aci, în jurul scaunului său vlădicesc. Cele ce au isvorit din acest gând binecuvântat se știu prea bine. La Rusalile anului 1747 mânăstirea e gata și în stare de a primi pârga noii formații a tagmei Sf. Vasile în persoana lui Silvestru Caliani, Grigorie Maior și Gerontie Cotorea, în frunte cu arhimandritul grec Leonte Moschonas, cărora în scurtă vreme li-se vor alătura Atanasie Rednic și Petru Pavel Aaron, cu toată pleiada celor ce au intrat mai apoi în legăturile aceluiaș cin.

De prisos să stăruim asupra rolului covârșitor ce au avut smeriții ieromonași din Blaj în formarea și cimentarea conștiinței naționale pe calea școlilor de aci, ca și în răspândirea și întărirea S. Uniri cu peana și cu graiul. Au făcut-o alții, aiurea. Noi la acest loc remarcăm doar' atâta, că apunerea acestui organism atât de viu și de bineroditor la vremea sa, a fost totdeauna dureros resimțită de biserică noastră. Pe cine l-a lăsat nemișcat cuvântul rostit de Timoteiu Cipariu la centenarul școalelor din Blaj când, cu gândul la „cuvioasa societate a marelui Baziliu”, „măreața plantă verde înfloritoare ce așa de curând s'a uscat”, ține să accentueze cu atâta duloșie și pătrundere: „O! și câtă speranță avea în tine dieceza și națiunea! O! și câtă lipsă avea să rămâi până în zilele noastre, — zile, în cari spiritul s'a schimbat, când sacrificiile sunt așa de rare! Sacrificii pentru religune, sacrificii pentru științe: baza societății și baza culturii omenești”.

Durerea lui Cipariu a fost și durerea altora; înainte și după el. Și dorul de a vedea reînviată tagma S. Vasile a muncit mereu pe cei mai buni ai noștri. Dovadă și faptul că ideea reînființării ordinului basilitan a avut loc de seamă între preocupările alor două concilii provinciale din Blajul lui Inochentie, a călugărilor Sf. Treimi și a călugărașilor Bunevestiri.

De-acum însă se pot socoti ca sfârșite toate aceste îngrijorări. Ședința consistorială din 30 Iunie c. — serbarea sfinților măriți și întru tot lăudați doisprezece Apostoli — după binecumpănite tratative cu conducerea dela Bixad a ordinului basilian român, a soluționat, sub presiunea I. P. S. Mitropolit Alexandru, în chipul cel mai norocos cu putință, și această atât de însemnată problemă. Păstrându-se intact dreptul de proprietate al Orfelinului din

Blaj, s'a dat Ordinului S. Vasile în administrare perpetuă și cu tot uzufructul, castelul din Obreja învecinată și clădirile din jurul lui, grădina împrejmuitoare și terenul cultivabil extern; în total cam 65 jugăre. Aceeaș hotărîre consistorială asigură Ordinului, până la alte aranjamente mai ample, una ori două camere în mânăstirea veche (astăzi liceu de băeți), pe cât se poate camerele pe cari le-a deținut înainte de moarte fericitul în Domnul ieromonah Damian E. Domșia, cel veșnicit în chip măestru de d. Alexandru Lupeanu-Melin în „Evocări”-le sale recent apărute. Asemenea s'a pus în vedere aceluiaș Ordin că unul din membrii săi, ce va face la Blaj slujba de duhovnic, va primi și o oarecare retribuție echitabilă.

Atâta pentru început. Și pentru început e deajuns și atâta. Faptul mare însă rămâne: în cea mai scurtă vreme fiii S. Vasile reintră în vechea lor moștenire dela Blaj. Iar Obreja va fi o expoziție a Ordinului unde, cu mila S. Treimi și ocrotiții și de rugăciunile sfântului lor legiuitor, vor dura casa de noviciat. Și cu vremea poate că și seminar monahal. Și o casă de exerciții spirituale, cum nu este încă în tot cuprinsul Provinciei noastre mitropolitane. Și alte planuri cucernice sunt trecute la răbojul unor împliniri viitoare. Dar acestea toate rămân în seama viitorului! Și binecuvântarea Ceriului să fie cu ele!

Paralel cu așezarea basilianilor la Obreja învie aci și Orfelinatul organizat în toamna anului 1918, după ce o bună parte a orfanilor se adăpostise — o indicație a Provedinței și aceeași! — în câteva camere din vechea clădire a liceului de băeți (la începuturile sale: mânăstire basiliană!). Dragi i-au fost S. Vasile orfanii; dragi le sunt și fiilor săi. Și nici că se putea o mai fericită alegere de părinți pe seama copiilor nimănui, ca tocmai fiii S. Vasile, cărora, prin acelaș act consistorial No. 4510—1937 din 30 Iunie c. li-se impune obligamentul, cu drag primit de ei, de a întreține, pe cheltuiala Ordinului, un anumit număr de orfani în vârstă de școală primară, trimiși de consistorul blăjan.

Vestea reluării celor două tradiții: a basilianilor dela Blaj și a Orfelinului dela Obreja, suntem siguri că va pricinui cea mai curată bucurie. Și pe tot dreptul. Pe lângă că se face dreptate istorică unui ordin călugăresc atât de binemeritat, în special pentru ctitoria lui Inochentie Micu, și pe lângă că unui așezământ atât de gingaș cum e orfelinatul i-se dă un razim atât de solid și venerabil cum e cinul S. Vasile, nu putem să nu ne bucurăm din toată inima văzând că se aprind noi și noi focare de energie spirituală și morală în sânul

bisericii noastre atât de dușmănite și primejdite. Basilianii, și cu ei și celelalte organizații călugărești de, relativ, recentă înfîrșire pe meleagurile noastre, au atâtea de realizat în cadrele largi ale bisericii! Forțe să fie, că terenul de muncă e vast cât sufletul și pământul românesc. Și noi toți Domnului să ne rugăm ca munca lor, a cuviloșilor monahi și ieromonahi, să fie cât mai rodnică în fapte binecuvântate!

Omagiul guvernului

Cuvintele spuse la serbările Blajului bicentenar

de Valeriu Pop

ministrul industriei și comerțului

Cu adâncă emoție am venit la sfânta sărbătoare a Blajului. În atmosfera caldă de înălțare sufletească și-au dat întâlnire mulți, foarte mulți din toate colțurile Ardealului și de dincolo de hotarele acestei provincii, de pe toate platurile românești. Au venit aici mulți dintre aceia care s'au adăpat la izvoarele cristaline ale tradiției Blajului sau care s'au pătruns de spiritul și idealurile ce au sălășluit între zidurile acestei cetăți și au străbătut până la ultima colibă ascunsă în fundul văilor românești.

În fața noastră se deapănă trecutul plin de sbucium și de glorie; apoi figurile marilor arhierii, ale străluciților cărturari și ale trudnicilor dascăli, care dealungul a două veacuri au făurit tradiția Blajului și au făcut din acest modest târgușor un factor de căpetenie al rededeptării și al unirii noastre naționale. Ei au înfăptuit această neasemuit de mare operă prin carte, prin trezirea conștiinței naționale, prin spiritul de dezinteresată dragoste de neam. Dar dacă au isbutit atât de surprinzător și de desăvârșit, a fost, pentru că au lăsat în umbră, au așezat pe plan secundar tot ce ne-ar fi putut desbina și-au cultivat cu zel și grijă tot ce putea uni pe filii acelui neam.

Nepieritor este meritul lor și veșnică va fi recunoștința neamului românesc față de toți cei ce au muncit aici și au îndrumat din aus-

terele chilii pașii unui neam întreg pe drumul lung și spinos dela întuneric la lumină, dela robie la libertate, dela umilință la mărire. La altarul luminei și al dragostei de neam care s'a ridicat aici, s'au împărțit nenumărate generații. După cum apostolii care la cina cea de taină au primit porunca damnezeescului Mântuitor: „Aceasta să o faceți întru amintirea mea“, au transmis neamurilor crezul și jertfa Fiului Omului și au biruit, toți cei ce s'au învrednicit de taina sublimă a luminei și dragostei de neam la altarul Blajului, au fost apostolii românismului integral, ori unde i-ar fi aruncat soarta, făcându-și întreaga datorie până la învingerea desăvârșită.

Viața unui popor însă nu cunoaște popasuri de uitare și nici reculegeri prelungite, fără a se expune la riscuri și primejdii. Izbânda se sărbătorește, dar în același timp trebuie să ne frământăm problemele prezentului și ale viitorului.

Na ne poate mulțumi unitatea națională dobândită; trebuie să vindecăm rănile trecutului vitreg, trebuie să cimentăm unitatea făurită din 5 provincii atât de îndelung despărțite, vrem să întărim patrimoniul național răscumpărat cu sacrificiile nenumărate ale generațiilor de martiri.

O mare hotărâre ne stăpânește:

Să realizăm marea operă de consolidare națională care să fie temelja pe care nici o vijelie să nu o poată sdruncina.

Auzim vocea Aceluia care a înțeles rosturile giei românești, răsună apelul Aceluia care întruchipează toate nădejile și exprimă toate năzuințele sufletului național. *Malestatea Sa Regele Carol al II-lea ne cheamă pe toți la înfăptuirea operii mari de consolidare a patrimoniului nostru național.*

Nimeni din filii acestui neam nu poate rămâne surd la această chemare, nimănu nu este îngăduit să lipsească dela datorie. Iar Blajul istoric, tradițional, nu poate să nu fie în rândurile cele dintâi ale acelora care pun tot sufletul, toată viața și toată ființa lor în slujba măreței opere de consolidare națională. Guvernul Țării Românești, prin mine, își pleacă

genunchii, cu pletate și recunoștință, întru amintirea și cinstirea acelora care au cretat marele trecut al Blajului glorios și își exprimă credința hotărâtă că Blajul de totdeauna, potrivit tradiției sale istorice, va fi unul din factorii principali ai opereii de consolidare a Neamului nostru!

Din orașul minunilor. Buletinul oficial al grotei dela *Lourdes*, în numărul său pe Ianuarie 1937, publică o dare de seamă despre schimbarea ce se manifestă în păreriile medicilor privitor la așa zisul »fapt al Lourdesului«. Și e de notat că, în opoziție cu scepticismul de până ieri-alaltăieri, astăzi medicii, chiar și cei cari nu recunosc supranaturalul, admit totuși faptul că aci au loc vindecări ce nu pot fi explicate pe calea nici unei legi biologice cunoscute.

Cătu-i pentru *Biroul medical din Lourdes*, se notează că anul trecut a înregistrat vizita alor 701 medici. Ceva mai puțin ca în 1930, cu vizita alor 998 medici. Dar asta datorită și nefericitului războiu civil spaniol, din cauza căruia au fost suspendate atâtea pelerinajii spaniole și portugheze. Raportul buletinului oficial remarcă foarte just că cifrele în continuă creștere a medicilor vizitatori la Biroul menționat dovedește că la Lourdes se săvârșesc vindecări ce iasă din cursul normal al lucrurilor, numai astfel putându-se explica interesul atât de viu și persistent al lumii medicale pentru această localitate.

Acelaș buletin mai reamintește și opoziția ce au întâmpina-o în cercurile doctorești vindecările dela Lourdes și, drept ilustrare, se provoacă la cazul medicului *Dr. Alexis Carrel*, unul din cei mai distinși membri ai Școlii de medicină din Lyon. Acesta a trebuit să părăsiască orașul în urma faptului că a susținut cumcă un caz de tuberculoză, de care dânsul s'a interesat în chip deosebit, a fost vindecat la Lourdes în mod supranatural. Silit să ia drumul Americii, *Dr. Carrel* a devenit aci în scurtă vreme celebritate medicală.

Spre întregirea informației mai adăugem că *Asociația Medicilor*, întemeiată la Lourdes în 1927 de *Dr. Vallet*, șeful biroului medical, la sfârșitul anului 1935 număra 2217 membri aparținând la 21 națiuni. Anul trecut s'au înscris încă 244 membri.

□ □ Foiața „Unirii“ □ □

Opera Providenței *)

Frații noștri uniți dela Blaj au avut bucuria să serbeze două sute de ani dela întemeierea metropolei lor. A fost o sărbătoare aproape națională, întru cât și Coroana și ocârmuitorul s'fat au ținut să fie bine înfățișați în ceasul fericitelor rechemări. N'am încă informație precisă dacă și biserica noastră ortodoxă a crezut de cuvință să delege pe cineva. Poate că n'a delegat pe nimeni. Dar sunt încredințat că, dacă din partea bisericii noastre nu a fost participare văzută, au fost destui ortodocși cari au participat cu duhul și cu inima.

Știu prea bine că... „Iudeii nu se îngăduesc cu Samaritenii... (Ioan 4, 9). E prea cunoscut că între Ortodocși și Uniți sânt certuri, rivalități și procese interminabile, ca între Esau și Iacov. Aflu cu părere de rău, de multe

*) Am lipsi dela datorie, dacă nu am reproduce, în întregime, rândurile publicate de Păr. *Gala Galaction*, în „Curentul“ din 28, 6. 37. Este în ele atâtea înțelepciune, atâtea creștinătate și atâtea simțire frățească, încât compensează din belșug mahnirile și amărăciunile pe care ni-le pricinulesc o seamă de patriotarzi nechibzuiți, cari închid ochii în fața adevărului și nu vreau să vadă mâna Domnului în viața neamului nostru. Recunoaștem, în acest glas, cu vie bucurie, duhul ortodoxiei autentice, a aceleia care prin iubire vrea să ajungă la adevăr. Facă Domnul, ca să fie tot mai multe!

ori, că sau ai noștri sau ai lor au mai întreprins câte-o faptă nepotrivită cu frățietatea și cu pacea lăsată nouă de Mântuitorul. Deplâng această situație și mă mângâi ridicând ochii inimii asupra viitorului.

Nu putem să mai desflințăm ce-a fost și este încă. O parte dintre frații noștri s'au unit cu Roma, au întemeiat Blajul, au crescut la Roma acea admirabilă pleiadă de apostoli ai rededeptării naționale, au luptat alături de ortodocșii Ardealului pentru același sfântă cauză a unirii tuturor românilor și, iată-l, azi, constituind a doua biserică a neamului, în România întregită!

Putem să tăgăduim opera Providenței? Putem să nu recunoaștem că Dumnezeu a trecut aci? Frații noștri au trăit o măreață zi a hovnicească. Și cu multă dreptate! Câți oameni mari, câtă muncă binecuvântată, câtă înflorire de fapte creștinești!... Au avut dreptate să se bucure și ne străduim și noi să ne întovărășim la bucuria lor. Nu putem s'o facem nici prea mulți, nici cu toată libertatea inimii, nici fără uimirea și scandalizarea unora (sau prea simplii, sau prea subtilii)...

Vai! Am rămas și rămânem mereu oameni, adică cufundați, cel puțin până la genunchii, în băltoaca slăbiciunilor și a marginalității noastre... Totuși, dacă în aceste zile turburi și stridente pe cari le trăim, mai putem să legăm un înțeles și să mai întrezărim, ce va fi mâine, trebuie să profeșim o mai strânsă legătură între urmașii Crucii și ai Sfințelor

Taine. Azi purtăm încă în spinare resentimentele și povara trecutului de ură reciprocă și de reciprocă prigoană. Ortodocși și Catolici sau Ortodocși și Uniți simțim, vorbim și lucrăm, sub Imperiul moștenirilor teologice. *Ce sont les morts qui parlent...*

Dar, în această vreme chiar, nebănuite și vaste dezagregări și agregări sufletești se efectuează, pe deasupra frontierelor confesionale. Să vrei sau să nu vrei, să-ți placă sau să nu-ți placă, aici sufletele se despart unele de altele, dincolo se adună unele cu altele...

Va veni o zi când vom fi constrânși să căutăm aliași de credință și frați de mărturisire, peste mări și țări. Dece?... Fiindcă frații noștri de același sânge au căzut dela credința în Christos și sânt epigonii lui Iulian Apostatul. Nu ați citit, zilele astea, mărturisirile unor foarte importanți intelectuali, născuți ortodocși, de unde rețea, cu ultima claritate, că autorii nu dau doi bani nici pe Revelația Divină, nici pe Moise, nici pe „Crist“, și pe nici una din bisericile de azi, zică-l ori cum i-ar zice?

Pare că a fost un făcut! Tocmai când la Blaj, frații uniți, profund devotați Revelației Divine, Vechiului și Noului Testament și Sfințel Liturghii, ridicau la ceruri sfinte rugăciuni și nouri de tămâie, dincoace, la noi pravoslavnicii, o somitate intelectuală depunea în muzeul religiunilor — ce mi-e Manda, ce mi-e Tanda! — toată credința noastră creștină!

Gala Galaction

Cetatea spiritului

Cuvânt rostit la serbarea bicentenarului Blajului de IL. SA DR. VICTOR MACAVEIU canonic, vicar general al Blajului, în ziua de 24 Iunie 1937.

Mi-a revenit sarcina grea, foarte grea, de a rosti un cuvânt comemorativ la această aniversară bicentenară a Blajului. — Cuvânt, care ar trebui să fie o *sinteză a istoriei* Blajului, dela așezarea aci a Episcopului martir Inocențiu Clain până azi; un *rezumat* al activității desfășurate aci, o *înșiruire* a inițiativelor, a luptelor și a realizărilor pentru biserică și neam pornite de aci, vreme de două veacuri. — Mai departe, acest cuvânt ar trebui să fie și un *omagiu* al foștilor elevi ai școalelor din Blaj — al celor ce suntem azi în viață, — un omagiu pentru oamenii din trecut, pentru conducătorii bisericii acesteia, cari au clădit, au întreținut cu grele jertfe și au sporit, după vremuri, zidurile Blajului — un *omagiu* pentru dascălii cari ne-au deschis, nouă și celor dinaintea noastră, ochii și inimile, spre lumina cărții, spre focul dragostei de neam, cari ne-au învățat tărie de caracter, ne-au pregătit pentru lupta vieții, ne-au hrănit și ne-au încălzit, în alte vremi, nădejtile spre un viitor mai bun al neamului nostru, spre un ideal, realizat — fără nici o discuție — într-o măsură *covârșitoare*, cu aportul sufletesc al Blajului, al Bisericii, al școalelor, al dascălilor lui.

Și ar mai trebui, în sfârșit, ca în clipele când sărbătorim un trecut, privirea noastră să se îndrepte și *spre viitor*, pentru a fixa idealurile și problemele pe cari Blajul este chemat să le urmărească, de cari să se preocupe, pentru a căror realizare să-și dea mâna toți aceia cari, cunoscând opera din trecut a Blajului, socotesc a fi cazul, ca această operă să fie dusă *mai departe*, pentru progresul și consolidarea noii patrii, pentru întemeierea pe temelii de granit a existenței și perdurării vecinice a neamului românesc.

Iată, de ce spuneam, că este foarte grea sarcina acestui cuvânt comemorativ.

Imi dau însă seama, că glasul meu răsună azi în fața foștilor elevi ai Blajului, și în fața unor atât de aleși oaspeți, pe cari i-a adus la Blaj, nu perspectiva unor grandioase manifestări festive exterioare, ci i-a adus un sentiment comun tuturor: sentimentul de recunoștință, de admirațiune, de omagiu, pe care toți împreună trebuie să-l aducem trecutului bicentenar al Blajului!

Și, desigur, că chiar și între cei de față s'ar fi găsit oameni, cari să cunoască și să știe scoate în relief, mai bine decât mine, acest trecut al Blajului, importanța lui, realizările lui.

Dar mi se pare că nu asta ne trebuie nouă astăzi! Să grăiască astăzi, în această zi, nu atât de mult graiul sec al datelor și cifrelor, nu aprecierile savante ale istoricilor și învățaților neamului nostru, risipite pe atâtea pagini și volume! Azi, să grăiască aci, mai ales, *sufletele*, să grăiască amintirile unui fiecăruia din noi. Azi, să grăiască din noi *mândria* trecutului, să grăiască recunoștința noastră pentru tot ceea ce ne-a dat, nouă și neamului nostru, Blajul, oamenii lui, biserica lui, școlile lui.

Numai în atari condiții și în această atmosferă am putut să mă hotărâsc și eu, să iau asupra-mi sarcina, de a spune acest cuvânt la comemorarea bicentenarului Blajului!

Vechii stăpâni ai Blajului

Să-mi permiteți deci să încep. — Și voi începe, înainte de toate, cu însași așezarea Blajului, cu *cadrul exterior*, în care s'a desfășurat viața Blajului. Incep tocmai dela anul 1271, când se face prima pomenire despre pământul sau vila Voevodului *Herbord* — inter duos fluvios Keukullu, ubi iidem fluvii conjunguntur — la confluența celor două Târnavă, adică exact pe locul Blajului nostru. Numele de azi îl are,

probabil, dela un alt stăpân al locului, dela *Blasius Cserel* care a trăit la sfârșitul veacului XIV.

Un alt stăpân, *Georgius Bagdi*, termină la 1535 castelul de azi, fără de aripa lui de către mlază noapte și fără de mica marchiză dela intrare, pe cari le-a adaus vlădica Lemenyi. Văleatul clădirii îl arată inscripția în marmoră, ce se găsește la stânga cum intri în castel, copiată fidel de pe o peatră mai veche, care a fost depusă în micul muzeu dela Biblioteca Centrală. Tot această inscripție ne amintește și pe arhitectul clădirii, un anumit Ștefan Lapi de Tasad, pe cum și foamea care stăpânea pe aceea vreme, când agricultorul își vindea măsura — cubulum — de grâu cu câte 4 floreni și mai bine!

A mai văzut el multe acest castel dela Blaj, în vremile înainte de a se fi așezat aici dinastia statornică a vlădicilor uniți dela Blaj! Dela Cserel și dela Bagdi, castelul și domeniul a mai trecut prin atâtea alte mâini, de principii ardeleni — Betlen Gavrilă, M. Apafi I și II — ori de feudali ardeleni, ca Haller-eștii, Ana Bornemisa, Cancelarul Péchy etc. Aci își serbă chiar nunta principele Mihail Apafi II cu Catarina Betlen, la 1695, nuntă grandioasă, cu vesellii și beții, a cărei descriere ne-a păstrat-o scriitorul ungar Mihail Cserel.

Tot aci la Blaj s'a semnat, la 27 Octombrie 1691, tratatul de suzeranitate între Arhiducele Carol, în numele împăratului Austriei, și între principele Mihail Apafi I și staturile Ardealului, tractat care consfințează supunerea Ardealului sub stăpânirea Habsburgilor, — deocamdată Apaffy rămânând ca principe — și despre conținutul cărui tratat *Barițlu*, în *Parți alese* din Istoria Transilvaniei (I. p. 63), spune, că: „în realitate trecerea țării Ardealului în posesiunea Casei de Habsburg se poate data din aceea zi, de 27 Octombrie 1691, a tratatului dela Blaj.

În posesiunea deplină a casei de Habsburg a intrat domeniul dela Blaj abia după moartea lui Apaffy II, la 1713 — ca să-l facă schimb mai târziu, la 1736, cu cele două domenii, dela Sâmbăta de jos și dela Gherla, care

Blajul, strajă neadormită a moralității *)

Una dintre pietrele de temelie ale României întregite de azi e Blajul, la altarele căruia cetele de foști elevi s'au adunat dăunăzi, să se închine, să le împodobească cu florile recunoștinței și să atragă din nou luarea aminte a întregului neam românesc, că dela Blaj a isbucnit flacăra redeșteptării noastre naționale — adevăr pe care unii cercetători îl scapă, — adeseori intenționat, — prea ușor, din vedere.

Dacă cronicarii de peste munți știau de originea noastră dela Râm, Blajul, cu biserica și cu școalele lui, a fost acela care a isbutit să pună în valoare această origină și să o prefacă într-o energie națională de descătușare și de înălțare sufletească.

Blajul a fost cuibul spiritualității românești, care a aprins făcliile conștiinței naționale, purtate din generație și din loc în loc, până la împlinirea visurilor făurite de călugării și de dascălii învățați, ce s'au perindat pe acest colțșor de pământ, dela întâlnirea Târnavelor.

Blajul e un loc sfânt și se cade ca sufletele tuturor Românilor să se închine cu smer-

renie în fața lui, fiindcă atât foștii elevi cât și întreg pământul locuit de neamul nostru s'au împărțășit de lumină, din lumina propovăduită de el.

Misiunea Blajului nu s'a încheiat cu înfăptuirea României-Mari. Torța culturală nestinsă, ce arde mereu de două veacuri la vetrele așezămintelor din acest orașel, trebuie să rămână vie și în viitor și să lumineze tot mai puternic. Un neam care-și respectă trecutul, care-și toarce viitorul din caerul tradiției, înădindu-l cu firul faptelor din prezent, e dator să se îngrijească de strălucirea progresivă și permanentă a Blajului. Această datorie revine în primul rând statului, care până acum nu și-a prea revărsat dărnicia asupra cetății de lângă Câmpul Libertății.

Blajul e una dintre pietrele de temelie pe care se razimă mărețul edificiu de azi al României, fiindcă a clădit spiritualitatea învățăturii neamului pe *stâncile de granit ale etice*.

Moralitatea a fost imperativul pe care școalele de aici l-au sădit în sufletele tinerețului, deodată cu știința din cărți, socotind că orice cultură, dacă e lipsită de disciplina morală, nu poate recolta roade sănătoase și folositoare intereselor obștești. Atât în organizația de stat, cât și în cea socială, *moralitatea* e chezașia oricărei izbânzi.

Dela cel din urmă sătean până sus la scaunul arhieresc și domnesc, *moralitatea* trebuie să fie straja neadormită, care păzește su-

fletul de rătăcirii, de greșeli și de ispite. Desigur nu e o întâmplare că apărătorul cel mai intransigent și cel mai temut al moralității în viața publică a României întregite, *Iuliu Maniu* s'a ridicat tot din acest Blaj plin de smirna și tămăia cucerniciei creștine.

Misiunea Blajului nu e terminată. Nu e terminată, deoarece, după cum în cursul cumplitei probe de foc a războiului pentru întregirea neamului, biserica unită a Blajului a fost singura biserică națională care nu și-a frânt linia morală, tot așa și în viitor Blajul e chemat să rămână în spiritul lui tradițional de a nu admite nici un compromis cu imoralitatea, chiar dacă ea s'ar înfățișa îmbrăcată în purpura și în pompa puterii.

E o misiune care poate fi uneori spinoasă dar e singura cale ce duce la împărăția Celui, ce a trimis între noi pe Răscumpărătorul păcatelor omenești și pe întemeietorul legii ce ne călăuzește, de două milenii, pașii spre idealurile etice.

Blajul merită să trăiască viață înfloritoare și demnă de marele său trecut, o viață închinată lui Dumnezeu și neamului, pe cari i-a slujit cu credință dela începutul ființei sale de Metropolă creștină și culturală.

Oct. C. Tăslăuanu

Citiți și răspândiți „UNIREA“

*) În numărul său din 2 Iulie, „România Nouă“ publică această preafrumoasă „cuvântare care a lipsit din programul serbărilor dela 24 Iunie 1937“. Împlinim o plăcută datorie față de cititori, dându-le puțința de a citi și ei rândurile pline de adânc adevăr ale frunțașului între frunțașii scrisului românesc din Ardeal. — N. Red.

se obținuseră dela împărăția Habsburgică, după Unirea cu Roma.

Dar, firește, nu acestea fac gloria Blajului!

Noul stăpân al Blajului

Când, în ziua de 19 Mai 1737, vlădica Inocențiu sosea dela Făgăraș la Blaj, el a găsit aci acest castel, probabil cu grânarul de azi și cu pivnița dedesubt, precum și cu clădirea, unde sunt astăzi birourile și arhiva metropolitană. Incolo, — câteva colibi, *hurubi*, ale servitorilor unguri ai domeniului, ai căror descendenți se mai găesc, probabil, câțiva, în cele câteva familii ungurești din satul Blaj.

Pe locul unde se găsește astăzi piața, căreia posteritatea i-a dat numele fondatorului Blajului românesc, Vlădica Inocențiu Clain a găsit o livadă întinsă, numită „*livada cailor*” (lórét), și aci a croit el planul noii pieți și a nouilor clădiri: catedrala, mănăstirea și școlile. — Probabil, că vor mai fi fost oarecari clădiri în aceea livadă, ale căror ziduri și temelii se mai puteau recunoaște chiar la suprafața pământului, cam în dreptul Bibliotecii Centrale Capitulare de azi, înainte de ce s'a aranjat actualul parc din fața Catedralei. Pe cum se mai constată urmele unor ziduri, îndată la intrarea în reședința curții mitropolitane! — Nu, aș putea preciza vârsta clădirii, numite a *castelanului*, din curtea reședinței mitropolitane, cu subsolul ei numit *temnița grecilor*, un fel de „beciu al poliției”, unde se internau infractorii mai mici ori cei prinși în flagrant delict de conturbare a ordinii și liniștii publice! Tot așa nu pot preciza vârsta actualei *brutării* a curții metropolitane.

Catedrala, clădită și inaugurată cu prima liturghie la 1749, la început avea un singur turnuleț, așa cum ne-o arată o veche xilografie datorită meșterului tipograf Vlaicul, păstrată în diferite cărți bisericești tipărite aci la Blaj, în veacul XVIII. Cele două turnuri, precum și cele două sacristii laterale, le-a clădit episcopul Lemenyi care s'a mai îngrijit ca, pe cele două turnuri să se pună în litere aurite și anul respectiv, care este 1837. Va să zică, în forma de astăzi exteriorul Catedralei împlinește și ea tocmai 100 de ani. O reparatură a fost făcută la abia 30 ani după zidirea ei, adică la 1779, în vremea episcopului Gregoriu Maior.

De altfel însuși Petru Pavel Aron a trebuit să facă astfel de reparaturi la clădirile școlare. Nu era vechi edificiul, căci numai la 1741 începuse a se clădi. „Dar arhitecții trimiși din Viena folosiseră la edificiu cel mai rău material și nu volau să asculte nici de episcopul Klein, nici de cler și nici de oficialii camerali. Astfel edificiul, în care se băgase aproape 100.000 floreni Rh., în multe părți amenința cu ruina. Episcopul Aron se apucă de repararea ruinelor — „*ruinarum reparatione*”. În primavara anului 1755 se pregăteau scocuri (coame), cărămizi și și țigle, se tocmiseră lemnele cari aveau să sosească pe plute (probabil de pe Mureș). Din Sibiu cumpără 60.000 țigle, mia cu 5 floreni Rh. Lemnele de lipsă pentru arderea cărămizilor le procură episcopul din Domeniul erarial dela Cetatea de Baltă”. — Așa spune regretatul Bunea.

Blajul în veacul XIX

Ce s'a mai clădit la Blaj, în cursul veacului XVII, nu mai știm precis. La începutul veacului XIX, dintr'o scrisoare a episcopului Bob aflăm, că el a început a clădi case pentru capitlu pe care l-a întemeiat în anul 1807. Trei clădiri, din acelea cari s'au mai păstrat, sunt cele două de lângă Biblioteca Centrală și apoi clădirea, unde este astăzi Administrația Centrală Capitulară. Alte două case capitulare vechi erau tocmai pe locul unde stă azi Palatul cultural, demolate când a început clădirea lui, în 1929—1930! — Aspectul pieții Blajului la 1848

ni-l păstrează un tablou făcut de unul din cei ce au participat la adunarea din 3/15 Mai 1848, și care se găsește în Biblioteca Centrală. Se vede abia Catedrala, cu Seminarul, — clădirea veche — și cu liceul cel vechiu — adică câte trei fereste la stradă — fiindcă *aripa cea nouă a Seminarului*, precum și *vechea școală normală*, apoi *fosta școală și internat de fete*, trecute azi în apropierea Seminarului ca și *sala de gimnastică*, s'au clădit abia pe vremea mitropolitului Vancea, între anii 1880 și 1890; iar actualul *internat de băieți*, ceva și mai târziu, în 1892, tot cu cheltuala mitropolitului Vancea, care tocmai de aceea se poate socoti ca *al doilea întemeietor* al Blajului!

Aspectul Blajului prin anii 1860 și mai târziu.

Care era aspectul străzilor Blajului, prin anii 1860—1870, ne-o spune regretatul I. Bianu, fost președinte al Academiei Române, într'un articol scris la 1904 pentru revista „Familia”, a regretatului Iosif Vulcan dela Oradea.

„Tinerii de azi nici nu-și pot închipui ce era Blajul acum 30—40 ani, Blajul copilăriei mele. Nici o piatră sau pietricică nu profana ulițele orașului întemeiat de eroicul și martirul episcop Inocențiu Clain. Toamnele ploioase și primăverile după desgheț, pe cele două uliți paralele, cari duc spre piața unde sunt școlile, noroiul, (tina) era atât de bogat și de subțire, încât eram mereu în primejdie să ne trecă peste cizmele lungi până la genunchi. Nu erau atunci nici trottoare, nici pavaje, nici internat, nici multe din câte sunt astăzi și dau Blajului de acum aspectul unui bine orânduit orașel cu uliți largi și puțin măturate!

„Zece ani am trăit în Blajul așa cum era atunci, și multe amintiri, continuă Dl. Bianu, mi-au rămas din aceea viață de sărăcie simplă și sănătoasă, pe care o trăiam vre-o 400 de băieți români, la vârsta de 7, 8 până la 20 ani, veniți din toate părțile Ardealului: din Țara Oltului și a Hațegului, de pe Câmpie, de pe Someș și Țara Moșilor, pe lângă cei mai de aproape de pe Mureș și de pe Târnavă. Toți ne purtam haine de acasă, fiecare cu portul din satul lui, căci eram băieți de popi și de plugari; puțini de tot eram *domnișori*, îmbrăcați *domnește* (nemțește)“.

Subsemnatul care încă a pus piciorul întâia dată în Blaj, venind cu căruța din Țara Făgărașului până la Blaj, în toamna anului 1886, încă își amintește că, pe „strada lungă” (str. Regele Ferdinand de astăzi), apa ce se scurgea în vreme de ploale își săpase o matcă, o râpă așa de adâncă, cam în drept cu școala primară de stat de astăzi și mai jos, care putea să aibă 2—3 metri adâncime! Abia mai târziu a fost înfundată acea râpă, de s'a ales frumoasa stradă largă, de astăzi.

Calea ferată, clădită prin anii 1872—1873, strătăiașe atunci locurile din câmp ale Blajului și numai târziu după aceea s'a clădit, dincolo de linia căii ferate, prima casă, alui Teodor Onișor — om care profesa un fel de doctrină socialistă — totuși bun naționalist, căci a luat parte și în delegația care a plecat la Viena cu vestitul Memorand. Probabil, că de aceea partea aceasta de oraș a fost numită „republică”. Pe încetul îl s'au mai alăturat și alte câteva case, până ce șirul lor a fos încheiat deplin, în zilele noastre și după încheierea războiului mondial.

Voiu mai aminti, că cele dintâi case particulare cu etaj, afară de Institutele de învățământ, le-a clădit harnicul gospodar și distinsul medic arhidiecezan care a fost Dr. Alexandru Pop: prefectura de azi, casa de lângă Hotel Univers și casa de lângă prăvălia Niergeș!

Mitropolitului Șuluțiu îi se datorește clădirea casei unde este azi școala de menaj, pro-

prietate și azi a *fundațiunii Șuluțane*, și a casei, unde este azi Spitalul orașului, pe care Mitropolitul Șuluțiu și-o clădise pe seama sa, pentru cazul când — Doamne ferește — ar fi ajuns și el la soarta unora dintre antecesorii săi, constrânși de vechea stăpânire să renunțe la scaunul vlădicesc. Casa aceasta, dela rudeniile sale a ajuns, cu timpul, să fie proprietatea Asociațiunii culturale ungurești E. M. K. E.

Mult mai târziu, aproape de zilele noastre, regimul ungar a clădit Judecătoria de astăzi și Școala de stat. Și atunci cineva îi spunea regretatului Moldovănuț: Vezi, Măria Ta, iată cum se simt de tari ungurii și cum vreau, tot mai mult, să se sporească și în Blaj, cu școli, cu judecătorie etc. Bătrânul, cu un zâmbet indulgent, răspunde: lasă, că *tot ale noastre* au să fie toate acestea! — A fost bun proroc bătrânul!

Blajul după unirea națională

A trebuit să vină și să treacă războiul cel mare, cu toate suferințele pe cari le-am îndurat și noi cei de aci, pentru ca Blajul să prindă aripi, să scape de dușmănia și teroarea vechei stăpâniri. Pentru ca temutul „*cuib valahic*”, cum era supranumit în alte vremi Blajul — „comună mică”, fiindcă avea un notar comun cu Veza și cu Blaj-satul — să ajungă mai întâiu comună urbană și, mai târziu, — întâiu pe hârtie, prin legea administrativă din 1926 a regretatului Ion I. C. Brătianu, și apoi faptice, prin mutarea la Blaj a serviciilor prefecturii, în vremea guvernului Vaida — să ajungă oraș *reședință de județ*.

Noile cartiere, dincolo de Târnavă și pe dealul din Estul orașului, își datoresc începuturile și dezvoltarea lor, în primul loc, reformei agrare. *Lumina electrică*, pe care o avem de vreo 10 ani, este inițiativa Blăjenilor, a Mitropoliei și a Ven. Capitlu, și a fost realizată cu sprijinul efectiv al lor și al băncii „Patria” și cu concursul tuturor cetățenilor. Iar marelui clădiri școlare noi, ca *Institutul Recunoștinței*, *Școala normală*, *Liceul comercial*, *Gimnaziul industrial*, se datoresc și ele inițiativei marelui Mitropolit Suci, și contribuției, în mică parte, a foștilor elevi ai Blajului și, în partea cea mai mare, munificenței marelui Pontifice Pius al XI.

Am fi nerecunoscători, dacă nu am aminti și sprijinul pe care ni l-au dat Guvernele Țării Românești, după ce au început să cunoască rostul Blajului. Așa s'a ajuns mai întâiu să se ia asupra bugetului Statului întreaga sarcină retribuirii profesorilor dela școlile noastre, rămânând în sarcina Bisericii cheltuielile numite materiale. — Aceeaș recunoștință trebuie să o păstrăm și acelora, cari au ținut să dea o oarecare atențiune și dezvoltării urbanistice a Blajului. Voiu aminti aci un nume bine cunoscut, al *Generalului Moșoiu*, fost Ministru de Lucrări publice, căruia i-se datorește pardosirea cu piatră cioplită a străzii Regina Maria (fostă a Tipografiei, sau Hotelului Național, pe vremuri), pe cum și începutul unei regulări a Târnavei, în dreptul Câmpului Libertății. Cu aceeași recunoștință suntem datori aceluia care a dat primele trei milioane pentru clădirea aceasta în care ne aflăm în acest moment (Dlul *Iuliu Maniu*), sumă pe care *actualul Guvern* a completat-o cu alte trei milioane, pentru ca clădirea să fie continuată până a putea astăzi să adăpostească această serbare.

În sfârșit, vizita la Blaj a *M. Sale Regelui nostru*, în toamna trecută, cu prilejul aniversării de 75 ani a „Astrei”, a contribuit, ca înfățișarea orașului, a străzilor sale să progreseze în spre mai bine, cu ajutorul altor mijloace materiale puse la dispoziția autorităților orașului și județului nostru.

Firește, că generațiile mai noi nu mai cunosc modestele căsuțe de prin strada *Tipogra-*

fie, azi Regina Maria, din strada „Plăcintelor“, azi Timoteiu Cipariu, de pe *Ulița lungă*, etc. A dispărut cu totul și vechea *biseriță* a Curții — câțiva ani înaintea războiului — o clădire într'un minunat stil gotic, de o vârstă, poate, cu însuși castelul! Nici intervenția Comisiunii Monumentelor Istorice din vechea Ungarie nu au mai putut-o mântui. Doară în fotografiile mai vechi ale Blajului, turnul acestei biserițe se mai poate recunoaște! Iar în locul, ca adăpost pentru mormintele arhierilor Blajului, s'a contemplat să se edifice o nouă biserică, în stil românesc, cu piatră brută cloplită, lângă Institutul Recunoștinței, în fața Câmpului Libertății. Clădirea este începută, dar, cine știe când se va putea termina!

Noua tradiție românească pornită dela Blaj

Iată, Domnilor, cadrul exterior mai mult decât modest, în care s'a desfășurat viața Blajului, vreme de aproape două sute de ani, viața acestei prea modeste — și ca număr de populație — așezări de oameni! De aci însă, dintre aceste modeste ziduri, din lăcașurile cu boltituri greoaie, dela lumina opaișului, din sătulețul lipsit de ori ce tradiții românești mai vechi, de aci a pornit o nouă tradiție a neamului nostru, de aci a pornit mișcarea de redșteptare a conștiinței românești, aci s'a formulat primul program de revendicări naționale și sociale ale neamului românesc. De aci, din modeste începuturi, a crescut văpaia de foc a unei culturi românești, din școlile și din amvonul, cari au dat pe întâii apostoli și propagandiști ai unui crez religios și, în același timp, apostoli și propagandiști ai crezului românesc! Și cine, într'adevăr, ar putea crede, la alte neamuri, că aci a fost, vreme de aproape două veacuri, *capitala spirituală* a Ardealului, sub un întreit raport: *religios, cultural și politic*? Că din inițiativa oamenilor Blajului și în jurul lor s'au concentrat luptele acestui neam, nădejdele, năzuințele lui spre lumină și năzuințele lui spre libertatea națională? Că de aci lumina s'a revărsat și s'a răspândit, și de aci căldura idealului românesc a aprins focul în toate părțile locuite de Români!

Din contactul Blajului cu dinamismul bisericii Romane a urmat, după vorba D-lui Sextil Pușcariu, „*minunea resurecțiunii noastre naționale*“. — La Blaj s'a făurit — spune unul dintre istoricii generației mai tinere (Di Zenovie Păclișanu) într'un articol proaspăt apărut — „prin luptele istovitoare ale mucenicului Inocențiu Clain întemeietorul, *idealul politic* care a călăuzit obștea românească ardeleană până în preajma unirii celei mari; *oamenii Blajului* au pornit îndrăzneța luptă politică dela sfârșitul veacului al XVIII-lea, care a culminat în celebrul *Supplex Libellus* din 1791; *preoții Blajului*, adunați în 1792 în jurul vlădicului Ioan Bob, în chiar castelul fostului principe Mihai Apafi II, au avut curajul să refuze jurământul pe Constituția feudală a Ardealului, fiindcă credeau, că un astfel de jurământ i-ar împiedeca să lupte pentru emanciparea națională. — Iar în anul marilor zguduiri și marilor prefaceri, 1848, *la umbra catedralei din Blaj* s'au strâns reprezentanții întregului neam, ca să frângă jugul robiei seculare și un mare învățat al lui, *Timoteiu Cipariu*, a redactat vestitele 16 puncte votate cu frenezie pe Câmpia, numită, de atunci, „*Câmpia Libertății*“. *Tot un om al Blajului*, nn profesor al lui, *Aron Pumnul*, a dus fiorii deșteptării naționale în Bucovina, un altul a organizat învățământul public în Oltenia (Ioan Maiorescu), un al treilea a plecat să deschidă școala românească a Năsăudului (Ieronym Calnochi), al patrulea, ajuns la marginea de apus a românismului, a înființat liceul românesc din Beluș (Samuil Vulcan); alții

au plecat să întemeieze la Brașov gazetăria românească ardeleană“. — Cel ce împlântă, al doilea, sapa — după protopopul Popazu — la punerea pietrii fundamentale a liceului din Brașov, în ziua de 26 Septembrie 1851, este *acelaș flu al Blajului*: Gh. Barițiu, așa după cum o spune istoricul acelor școli, regretatul Andrei Bărseanu! Și, „în fine, alții au trecut în Iași Moldovei, ca să contribuie la întemeierea învățământului superior românesc de acolo. *Na rămas colț de pământ românesc nestrăbătut, nefrământat, nefecundat, de oamenii, de spiritul și mândria latină a ciltoriei vlădicului Inocențiu*“.

Și tot la Blaj a răsunat mai întâiu cuvântul: *Ne unim cu Țara* — cum spune profesorul I. U. Soricu, în „*Parlamentul românesc*“ nr. 235—9 din 1937!

Cum a pregătit Blajul unirea cea mare?

Două sute de ani aproape, Blajul a pregătit unirea cea mare, *mai stăruitor*, mai fără de intrerupere, *fără de eclipse*, mai *constient* și mai *îndărjit*, decât oricare altă așezare omească de pe întreg rotogolul pământului românesc.

A făcut-o aceasta prin vlădicii săi, prin biserica și prin școlile sale, prin oamenii cari au lucrat aci, prin preoții și dascălii săi cari au ieșit de aci, ducând cu ei sămânța propovăduită la Blaj, pentru a o sămăna pretutindeni, în fiecare sat și în fiecare cătun, de pe văile, de pe dealurile și din munții Ardealului.

Nu este locul, în această zi, ca să ne amintim de toate piedecile ce s'au pus, de toate obstacolele cari au fost rostogolite în calea acestor nizuințe și lupte, pentru cultura și drepturile nației românești. Lupte, cari nu s'au purtat fără de jertfe! Și socot iarăși, că nu este cazul să dau amănunte. Ne ajungă amintirea numelui unui Inocențiu Clain, al lui Gregoriu Maior, al lui Lemenyi, morți toți trei departe de scaunul lor. Pentru păcatele lor? Nu! *Pentru nația lor!*

Devotamentul Vlădicilor Blajului

Intr'adevăr, cine va scrie odată monografia tuturor vlădicilor Blajului, va trebui să releve, nu numai corectitudinea vieții lor particulare și publice, nu numai priceperea și pregătirea lor intelectuală și sufletească, nu numai intuiția nevoilor neamului lor, ci, mai presus de toate, va trebui să releve și să admire *devotamentul lor integral, în slujba neamului, fie pe terenul cultural și caritativ, fie pe terenul luptelor pentru câștigarea de drepturi pe seama nației lor, în vremuri când aceste drepturi la viață erau contestate și împotriva cărora se coalizaseră toate puterile iadului, toți cei ce își vedeau amenințate privilegiile și posibilitățile de exploatare a acestui neam vânjos și viguros, cum a fost și este neamul nostru.*

Luați pe rând pe acești vlădici ai Blajului! Admirăți — cu drept cuvânt — viața lor, străduințele lor, concepțiile lor! Incepeți cu Inocențiu Clain, năvalnic deschizător de drumuri — continuați cu P. P. Aron, acela care reușește să deschidă „*fântânile darurilor*“ — școlile din Blaj — omul cu viața de schimnicie, cu brăul de cuie de fier purtat toată viața de arhieru pe trupul gol — pe trupul, care, nici la *un an și patru luni* după moartea lui nu arăta nici un semn de descompunere — așa cum atestează, cu semnatura mâinii lor și cu pecetea oficială, prepozitul Szereday dela Alba-Iulia și episcopul Atanasie Rednic, urmașul lui, în documentul oficial, ce se găsește azi la Biblioteca noastră Centrală. — Continuați cu *Atanasie Rednic*, a cărui hrană, de când a intrat în călugărie — cum spune Samuil Clain —

„era numai cu legume și olei... neluând în seamă hulele altora“. — Nu uitați pe *Grigorie Maior*, apostol neobosit, pe *Bobb*, care semnează acel celebru „*Supplex Libellus Valachorum*“, pe *Bobb*, cel așa de norocos în agoniseala sa, pe care întregă o lasă clerului său — totă mea substanția quantulacunque est, sit mei Cleri! —, care lasă să se ardă la moartea sa obligațiunile debitorilor săi, pe *Bobb* întemeietorul Capitlului, pe *Lemenyi*, omul de gust și de pricepere, în al cărui anturaj se pregătește acel celebru protest dela 1843 împotriva limbii ungurești, pe *Șuluțu*, pe care *numai moartea l-a putut despărți de națiunea sa* — cum spune inscripția de pe crucea dela mormântul său — și care se gândea și a lăsat chiar o mare fundație pentru ridicarea unei universități ori măcar a unei academii de drept aci în Blaj. Nu uitați pe *Vancea*, al doilea ctitor al Blajului și al școlilor sale și pe urmașul sau *Mihalyi*, aristocrat prin naștere și prin ținută, și democrat prin viața sa modestă, ordonată și laborioasă și până la ultimul, până la *Vasile Suciu*, „*Vasile Vodă al Blajului*“, poreclit astfel de marele nostru Iorga, pentru tot ceea ce a făcut pentru cultura neamului nostru!

Cuvine-se, ca măcar această sumară amintire a numelui lor să o facem astăzi, în ziua de aniversare a bicentenarului Blajului. Dacă nu am putut așeza încă busturile lor în bronz în piața Blajului, și dacă neamul românesc întreg nu s'a gândit, ori poate încă nu a ajuns, ca întemeietorul Blajului, lui Inocențiu Clain, să-i ridice o statuie, în mijlocul pieții pe care el a croit-o, și în fața catedralei și a școlilor, a căror temelie el a pus-o!

Călugării, canonicii și profesorii Blajului

Ce ar fi și cât de mult ar trebui să abuzez de paciința DVoastre, Onorată Asistență, dacă aș încerca să schițez, măcar cât de cât, viața și vrednicile sfetnicilor mai apropiați ai ai acestor vlădici, din cursul acestor două veacuri?

Vechii călugări, din mijlocul cărora s'a ridicat glorioasa pieiadă de scriitori și învățați din a II-a jumătate a veacului XVIII. Ori, seria de ilustrii *capitulariști* — celebri, unii, prin lucrările lor, vestiți, alții, prin activitatea lor pe alte tărâmuri — preocupă pururea de interesele nației, de deșteptarea și progresul ei, în fruntea tuturor mișcărilor de ordin cultural și național ale neamului nostru și, în același timp, muncind neobosiți — încât bătrânul *Barițiu* trebui să facă constatarea, în Istoria sa (vol. III pag. 147), că „nu cunoaște în această țară altă corporațiune, fie aceea ecleslastică sau seculară, ai cărei membrii mai tineri sau mai bătrâni, să fie încărcăți cu mai multe afaceri oficiale, decât sunt canonicii din Blaj“ — cuvânt care, ni se pare, că se potrivește și astăzi!

Mai adaugeți, că aproape fiecare din ei a făcut dovada generozității lor, prin ajutoarele date atâtor elevi lipsiți ai școlilor din Blaj, cât și prin fundațiile, realizate din cruțarea și din abnegația aceleiași vieți călugărești. Care dintre voi, foști elevi ai Blajului, Vă întreb eu astăzi, nu-și simte sufletul mișcat, la amintirea multpuținului ajutor primit, fie ca bursă din fundațiile Blajului, ori primit măcar sub forma tradiționalului „*șipău*“?

Să mai amintesc oare de seria *profesorilor* dela școlile din Blaj, acela cari zi de zi aveau contactul direct cu odraslele neamului, cărora le-au transmis aceleași idealuri de cari ei însși erau animați? Oameni, pentru cari catedra nu era o funcție pentru traiu, ci era un *amvon* și un *altar*, la care ei oficiau slujba cea mare a educației, armonizând credința și știința, dragostea de carte cu dragostea de

neam, și cu frica lui Dumnezeu, „începutul a toată înțelepciunea”? — Și aci mă gândesc, nu numai la cei cari au vecuit aci la Blaj ci și la atâția cari s'au risipit în alte părți ale rotogolului românesc, ducând cu sine pretutindeni spiritul și tradiția Blajului.

Blajul și știința românească

Și, dacă bunul Dumnezeu ne-a hărăzit vremile, când știința românească să poată fi cultivată în *universitățile noastre naționale*, să nu uităm, că multe din rezultatele de azi ale acestei științe au avut la temelie lor — mai ales în domeniul limbii, al originii și al istoriei naționale — cercetările începute la Blaj. La temelie acestor cercetări iarăși a stat, după vorba unui distins profesor dela București (prof. Paul P. Papadopol, în „Cultura Creștină” No. 4—5 din 1937) „o constantă *divinizare a românismului*, cu aceea atmosferă de reromânizare răspândită dela Blaj, care a cuprins toată viața de dincoace de Carpați și s'a furișat, la începutul veacului trecut, și în bezna fanarotizată a Vechiului Regat, grăbind cu câteva decenii nașterea marelui culturi românești! — Am putea spune chiar, că „anumite probleme au fost definitiv lămurite de școala blăjană: *problema originelor*, și în trăsături fundamentale, chiar problema roscolirii întregului trecut al neamului nostru” și, în al doilea rând, întemeierea unei culturi românești precise, legând firul tradiției latine, de acolo de unde diferite influențe din afară îl întrerupseră, și pregătind aproape întreg materialul istorico-filologic, în legătură cu cele mai de seamă chestiuni naționale”.

Legătura religioasă cu Roma

S'ar putea continua pe această temă, de a arăta meritele și vreniciile Blajului, de a arăta și de a analiza spiritul care a stăpânit aci totdeauna! — Socotesc însă a fi de ajuns atâta. Precum socotesc de prisos, să încerc a vă arăta celor de față și vouă, foști elevi ai Blajului, că *toate aceste vrednicii ale Blajului* — de care suntem mândri, în primul loc, noi foștii elevi ai lui — se datoresc intuiției geniale a acelor, cari pentru încopcierea cu trecutul și cu originea noastră dela Roma și cu cultura apuseană, au ales *calea legăturii religioase*, care, ori ce-ar spune cineva astăzi, a fost factorul cel mai determinant pentru începuturile adevăratei noastre dezvoltări culturale și pentru desrobirea noastră națională. Aceasta legătură, despre care avem ferma credință, că va fi și în viitor cea mai puternică pârghie pentru dezvoltarea și înălțarea neamului nostru.

Omagii și încheiere

Dar ne-am apropiat de sfârșitul acestui cuvânt comemorativ.

Ne-am întrunit azi atâția foști elevi, ca să sărbătorim împreună bicentenarul Blajului. Ați răspuns cu atâta promptitudine la chemarea, la apelul ce Vi s'a făcut. Tineri și bătrâni, foști elevi și eleve, ați alergat din toate părțile țării românești — unii chiar și din alte țări — la acest peregrinaj, un peregrinaj la Mecca noastră.

Cei de aici Vă mulțumim pentru prezența voastră!

Pentru câteva ceasuri noi toți am luat contact cu pământul amintirilor copilăriei și tinereții noastre ne-am întărit în mândria noastră de foști elevi ai Blajului, în mândria pentru trecutul lui neprihănit și glorios. Pentru câteva momente, noi cel de azi ne-am amintit, cu recunoștință și cu duioșie, și de cel de ieri! Și cu acest prilej am revăzut și am regăsit Blajul, acum la începutul *tricentenarului* său, mai gata, mai hotărât de cât ori când altă dată, să-și continue opera, să meargă înainte, pe calea tradiției celor două veacuri *deja* împlinite.

(Oratorul aci face propunerea, primită cu aplauze unanime, pentru întemeierea unei Asociații a *foștilor elevi și a prietenilor Blajului*, cu scopul de a ține cât mai strânsă legătura între foștii elevi precum și cu idealurile și problemele Blajului. Și apoi, continuă:

La încheierea acestor două veacuri, gândul nostru al tuturoră cuvine-se să se îndrepteze acum către *Cel-de-sus*, sub a cărui ocrotire și din a cărui milă trăiesc neamurile și indivizii. *Lui* să-i mulțumim azi, pentru tot ce a dat în trecut Blajului și, prin Blaj, neamului nostru. — Să-i mai cerem *odihna cea bună* pentru sufletele cari desigur, astăzi la această aniversară, plutesc și ele în jurul nostru: sufletele marilor vlădici, marilor preoți, marilor dascăli ai Blajului! Sufletele colegilor noștri!

Și după ce ne-am amintit de cei de ieri, gândul nostru să se îndrepteze, de aici dela Blaj, spre cel ce deține și călăuzește astăzi destinele țării noastre: spre *M. Sa Regele Carol*, care-și dovedește și de astă dată dragostea pentru Blaj prin trimiterea unui delegat al său, în persoana Dlui Comandor Pr. Fundățeanu.

Să mulțumim și celorlalți oaspeți, cari au ținut să cinstească sărbătoarea Blajului, sărbătoarea noastră!

Și, ca ultimă încheiere, glasul nostru să se unească, pentru a asigura pe acela care a fost rânduit de Dumnezeu, să poarte cărma acestei biserici în zilele acestei aniversări, I. P. S. *Mitropolit Nicolescu*, că noi, cei de față, ne vom găsi, cu trup și suflet, alături de dânsul în *toate împrejurările* și pentru realizarea ori cărei inițiative de ordin cultural și religios, care va porni și de aci înainte de aci din Blaj, în spiritul vechei tradiții, în semnul dragostei creștinești și al frățietății românești, de pretutindenea și de totdeauna.

Praznice sfinte

Călătorului cât de puțin atent, în ori care parte a provinciei noastre mitropolitane române unite îl vor purta pașii, nu poate să-i scape o constatare îmbucurătoare: atât la orașe cât și la sate sunt tot mai multe lăcașuri de închinare nou zidite ori radical renovate. Păstori și păstorii lucrează de zor și jertfese pentruca ei și urmașii lor să se poată ruga Domnului în bisericii vrednice de noile vremi pe cari le-am ajuns.

1. I. P. S. *Mitropolit Alexandru*, în scurtul răstimp dela 19—29 Iunie e., a avut de consacrat nu mai puțin de trei biserici. Cea dintâi în serie, a fost cea din *Răzoare* (Velcheriu) de pe Câmpie, târnosită în zilele de 19—20 Iunie e. În drum până să ajungă la Răzoare, înaltul Ierarh și suita blăjană (păr. G. Dănilă, canonic; păr. Dr. Septimiu Todoran, prof. de teologie și clericii absolvenți I. Târziu și N. Florea) au fost întâmpinați sărbătorește, de mulțimi însuflețite, în frunte cu păstorii sufletești, la *Luduș* (păr. Enea P. Bota, protopop), *Sânger* (păr. Aug. Cioba), *Zau* (păr. Hernea, unit; păr. P. Ionaș Constantin, ortodox; pastorul reformat Ghorek Pál și reprez. evreilor d. G. Hirsche), *Mihaiu Viteazul*, vechiul Mihăș (păr. Dr. Stupineanu din Șarmaș, păr. Tr. Negrea, d. Petru Grama, inv. și d. Benkő Lajos în numele comunității reformate). Tuturor cuvântătorilor le răspunde cel omagiat, în *Răzoare* se intră cu banderiu de călăreți, pe drum așternut cu iarbă, pe sub ramuri de stejar, după cuvântul de bun sosit al primarului Ilie Rusu. În mijlocul satului sobor de preoți cu păr. Nicoară, protopopul Răciului, în frunte. La intrarea în biserică rostește cuvinte de bineventare păr. Alex. Pop, preotul local. Arhiepiscopul îndeamnă apoi turma credincioasă să se mărturisească și cuminece cât mai des în Casa Domnului. Pentrucă „zidurile sfinte n'au rost decât decă între ele se curăță și se sfințesc sufletele creștinilor”. După masă se începe slujba consacării bisericii, la care pontifică I. P. S. Sa în sobor de preoți și având ca diaconi pe păr. Tode-

ran și păr. G. Pădureanu. A doua zi, de praznicul Pogoririi Sf. Spirit, s'a desăvârșit apoi actul sfânt început în prezuiă. Au slujit 11 preoți și ca ierarhul pontificante 12. Răspunsurile corale le-a dat corul studenților astriați dela Cluj, dirijat de d. Ștefan Crișan. Predica ocazională (despre Sf. Spirit) Marele Păstor a rostit-o afară, biserica ne-încăpând cele mai bine de 5000 ascultători din loc și din toate satele învecinate. — După sf. liturghie: recepții și prânzul, în școală, cu 150 ta-cămuri și o mulțime de toasturi.

2. În zilele de 26—27 Iunie e. s'a făcut sfințirea bisericii din *Vaidacuta*, unde I. P. S. Mitropolit și păr. Gh. Dănilă, canonic, cu d. S. Gizdava prefectul județean, s'au dus cu automobilul prefecturii, iar ceilalți însoțitori (păr. Dr. Todoran și clericii Florea și Târziu) cu trenul. Opirii au fost două: la *Cerghid* și *Tirimia*, preoți și poporoni așteptând pe cel ce venia în numele Domnului. La prima oprire vorbește păr. Dredețian din Tg. Mureș și d. primpreter L. Maior; la a doua păr. Națiu și d. N. Dumitru, notar. Vaidacuta și-a primit ilustrul oaspe cu banderiu de călăreți și poartă de triumf. Vorbiri au rostit la intrarea arhierelui în comună d. Traian Comșia inv., iar la biserică păr. Victor Gizdavu, preotul local. Litia din preseară, cași liturghia de a doua zi a fost pontificată de păr. Mitropolit în sobor de preoți. În decursul sf. liturghii s'au cuminecat și aici, ca la Răzoare, peste 200 persoane. Cuvântul arhieresc a lămurit adevărul: „Casa Tatălui meu, casă de rugăciune este”. — După liturghie au avut loc obișnuitele recepții, apoi masa pentru 100 invitați cu mai multe toasturi.

3. Sfințirea bisericii din *Aiton* s'a făcut în zilele de 28—29 Iunie e. Din Blaj I. P. S. Mitropolit a plecat la 28 VI. 37, la orele 12,35 însoțit de păr. V. Pop, canonic, prof. Dr. Todoran și clericii Florea și Târziu. În drum întâmpinări călduroase, cu vorbiri entusiaste porți de triumf, ovații frenetice, buchete de flori. Așa (în paranteză numele vorbitorilor): la *Câmpa Turzii* (pref. jud. I. Moldrigan; păr. Gavril Pop; inv. Coroiu); la *Poiana* (păr. Z. Ștef; dna A. Petricaș) la *Turda* (Dr. Ghențiu; Dr. I. Popa; Păr. Mureșianu, ortodox; dna Bozdog; d. Murgău și capelanul rom. catolic, al cărui nume îmi scapă); la *Tureni* (păr. N. Galis); la *Ceanul mic* (păr. I. Bochiș). La marginea hotarului comunei *Aiton*: 40 de călăreți și două care impodobite cu verdeată și trase de câte 10 boi. Vorbiri la marginea comunei: primarul Gligor Dumășin și inv. Irimie Hașu; în centrul comunei: inv. dir. Ilie Popa; la biserică: pr. local Aurel Gligor. Mulțime fără număr de tineri și bătrâni, bărbați și femei. Și cu toții excepțional de ordonați. Același litia din 28 Iunie e. cât și sf. liturghie de a doua zi a fost slujită de I. P. S. Mitropolit în sobor de preoți. Răspunsurile le-a dat corul din Turda, dirijat de prof. I. Ghiriș. S'au împărțit peste 350 de persoane. Cuvântul arhieresc a fost ascultat de cel puțin 5000 de credincioși. După stăruia slujbă: recepții, banchet (pt. 120 invitați) și toasturi (între cari și d. Dr. Ionel Pop din Cluj). Apoi plecarea cu mașina prefecturii de Turda spre Cluj. La *Feleac* mulțime imensă de credincioși; cântec de cor; urale; cuvântări (C. Iuoraș, notar și păr. Nic. Nicoară) și apoi apariția P. S. *Iuliu* al Clujului, însoțit de păr. Dr. Emilian Lemeni și păr. S. Popa. Arhiepiscopul elujan se adresează mitropolitului blăjean: „Sunt fericit că te pot întâlni și aici, pentru a-ți da simbolica îmbrățișare, care este totodată și cheazăie că voi pune tot devotamentul meu în slujba bisericii și pentru adăncirea și eimentarea înfrățirii Clujului cu Blajul”. Cuvântului mișcător al arhierelui de înaltă înțelegeră i-a răspuns emoționat Vlădicul Blajului și capul întregii provincii mitropolitane. — În același marile de uragan ale mulțimii, cei doi ierarhi și suitele lor, cu ceealaltă lume aleasă, s'au îndreptat spre reședința clujană de unde, după un scurt popas, păr. Mitropolit și cei din anturajul său au

Întot drumul Blajului — pentru a pleca nu peste mult la noi sfințiri de biserică, în alte părți ale Arhiepiscopiei.

4. A doua și a treia zi de Rusali P. S. Iuliu al Clujului a sfințit biserică din Topa Mică, monumentul eroilor și izvorul comunal tot de-acolo, în cadre de-un entuziasm de nedescris. Alături de bunii săi credincioși s'a bucurat cu acest prilej și păr. Vasile Cosma, preotul local, de bine-meritate laude.

5. Eparhia Orășii și-a avut și ea târnosirile sale de biserică, și anume: în 16 Maiu c. P. S. Valeriu Tr. Frențiu a consacrat biserică din Pericea; în 25 Maiu c. a împărțit de aceeași bucurie Moiaid-ul păr. Emil Pop, ca în 6 Iunie c. să sfințească biserică din Sfârnaș unde păstorește păr. F. T. Lazin. — Preamărit să fie Părintele milostivirilor pentru toate aceste revărsări de îmbalsugate mângâieri și bucurii sfinte!

N. Drumeșu

Blajul, o spiritualitate

— Cuvântul reprezentantului primăriei —

Clipa prezentă este atât de mare, încât foarte probabil din cauza mărimii incomensurabilă, n'o putem cuprinde în întregime.

Aniversările sunt clipe de reculegere, momente de concentrare de viață în conștiințe; de aceea, ele mai sunt totdeauna și popasuri la răspântie de drumuri, clipe de reordonare a vieții prin desăvârșita racordare a prezentului cu trecutul. Așa se întâmplă în viața individuală, așa și în viața colectivă.

Clipa ce o trăim cuprinde în sine quintesența vieții românești și creștinești ce a curs îmbelșugat din acest izvor, dela îmbinarea Târnavelor, două veacuri de-a rândul, pentru neamul românesc de pretutindenea.

Istoricul, omul de știință, cercetătorul literar și în sfârșit românul sincer, rămâne un moment extaziat la rostirea cuvântului Blaj, atât de evocator este de fapte mari și clipe mărețe.

Intr'adevăr:

Blaj ... prin descălecarea, sub zâmbetul solar al lunii Maiu din anul 1737, a tânărului și cucernicului călugăr, dar aprig luptător național Inocențiu Micu, înseamnă întemeierea de cetate nouă românească evocând pe cea a cetății eterne, ori pe cele două întemeieri ale lui Dragoș și Negru Vodă;

Blaj ... înseamnă, prin deschiderea de școli din Octombrie 1754, o rază vie și permanentă de lumină în bezna întunecoasă ce împănă pe atunci viața neamului nostru;

Blaj ... înseamnă, prin fundațiunile întemeiate de vlădică, de sfințicii acestora și de laici iubitori de neam, centrul de formație și perpetuă alimentare spirituală a fiilor oropsiți ai nostru neam; numai o listă completă a mîrilor de bursieri, aici la Blaj, ori la școli mari în străinătăți, va putea arăta deplin și fără replică întâietatea de centru cultural-național al Blajului în acestea două veacuri de strădalnică viață românească;

Blaj ... înseamnă, prin anul 1848, al cărui sigil e Piatra Libertății, fortăreața națională și focar de eroism;

Blaj, în sfârșit ... înseamnă, prin toată activitatea, mai ales din suta întâi de ani ce-l sărbătorim, puntea de comandă a navei românești, care ca troianul Ulyse, după milenii de străduinți zadarnice și suferinți eroice se îndreaptă spre rada portului strălucitor scăldat în razele soarelui din înălțimi.

Definit prin acești două sute de ani, încât aproape n'a existat materializat înzclădiri și străzi, esențiale unei așezări omenești importante. De aceea antiteza: „mic” ca extindere „mare” ca importanță, i-a devenit

proverbială. Suflet românesc în sensul propriu al cuvântului, el n'a cuprins în sine nici o fărâma din administrația oficială de stat; ori care a fost stăpânirea oficială din trecut peste acestea meleaguri, Blajul a rămas numai al nostru, al Bisericii, al școlilor, al Românilor.

Stăpânirea românească, pentru întronarea căreia Blajul a dat suflet și a creat atmosferă, avea menirea — înțeleasă cel puțin parțial în ultimul deceniu — de a ridica pe acest loc sfânt, unghiul al celor două Târnavi, un monument măreț, concretizând Blajul spiritualitate din trecut într'un centru de viață românească civilizată și confortabilă.

S'a făcut puțin? ... se poate spune.

Că s'a făcut ceva ... este drept.

Fie ca această clipă de reculegere, acest moment de concentrare și unificare a conștiințelor noastre ale tuturor, cari sunt în ultimă analiză însăși forma existențială a Blajului spiritualitate, să însemneze un început de epocă nouă în viața abea intrată în evoluție a Blajului-orăș.

Blajul vechiu, Blajul suflet completat acum cu Blajul administrativ, centru de viață românească oficială, trebuie să clădească Blajul de mâine: oraș mare și important, care ca o inimă sănătoasă să distribuie în toate colțurile de viață românească ideile și sentimentele pe care, el, cu consfințit drept de arbitru, le va crede necesare fâuririi viitorului de aur al neamului nostru scump.

N. Comșa

Norocul lor...

(—) E vorba de nefericiții pe cari i-a atins „boala Sibiului”, numită în știință „neodihna oaselor”. E rea și urită foarte această molimă. Cel cuprins de ea simte în mărunțea o răcăială patriotică nespuns de dureroasă. Mîntea i-se zăpăcește. O insuportabilă mâncărime de limbă îl face gălăgios de nesuferit. Și nu se potolește decât în spume de vorbe mari și goale și pline de venin. „Boala face ravagii dureroase. S'a ivit, acum 20 de ani, la Sibiu. S'au semnalat, apoi, cazuri și la Cluj. Azi e chinută de ea o întreagă societate anonimă, constituită pentru exploatarea ortodoxiei. A aderat For-ul, și „Liga” Părintelui O. Ghibu și a d. Lungulescu. „Societatea ortodoxă” a doamnei Alexandrina e membră fondatoare. Tudor Dominant, protector.

Sunt, de sigur, vrednici de compătimire acești năpăstuiți. Au însă și un noroc, în nefericirea lor. Norocul lor e, că există biserică românească unită cu Roma! Dacă n'ar fi asta, nenorocirea ar fi deplină. Ar muri, în chinuri grozave. De inanție. N'ar avea ce face. N'ar avea ce vorbi. N'ar avea împotriva cui se răcăi. Ce-ar face cu veninul kerularian adunat în gușe atâtea veacuri? S'ar intoxica, fără doar și poate.

Așa, slavă Domnului, tot se mai nșurează. Țin congrese și adunări. Scriu articole în foie. Fac memorii. Spun prăpăstii. Se agită. Se felicitează. Amenință. Cad în extasul iluziilor. — E de ajuns o privire peste dările de seamă ale adunărilor și peste programul lor. Toate „și-au precizat obiectivele” cum nu se poate mai răspicat. Cred și mărturisesc că singurul lor drept de existență îl constituie biserică unită, și Papa dela Roma cu nunțul lui din România. (În subsidiar concordatul, călugării și sfinții unguri, de cari noi nu ne ocupăm). Dacă astea n'ar fi, n'ar mai hălădui nici ele. Că n'ar avea ce face. Totul, în ortodoxie, în afară de aceste puncturi floaroase, fiind desăvârșit, definitiv isprăvit și într'u toate minunat.

Am cam scris noi, la timpul și locul său, câte ceva despre toate acestea. Incepând cu

faimoasa declarație despre „neodihna oaselor” și până la recentul congres al „Ligii” lui Ghibu-Lungulescu. Mai avem de semnalat doar ultima criză a boalei: „al 28-lea congres al Soc. ortodoxe naționale a femeilor române”, despre care ne informează „Universul” (22. 6. 37). Tema principală și singura interesantă a acestui congres — nici nu se prea pomenesc altele — e cea firească și necesară: problema uniților. S'a oprit la ea, ca la o barcă de salvare, cuvântul gol și dulce al prezidenței, dna Alexandrina. Fără șovăire, dna prezidentă a făcut declarații ispititoare: pe uniți „li cerem, (dela cine?), li iubim și li așteptăm”. (Ar face bine „Societatea” să-și pună un șal la gât, să nu răcească. Va trebui, eventual, să aștepte cam mult!)

„În lumina unui entuziasm spontan” s'a colectat apoi pentru biserică ortodoxă din Blaj suma de 60.000 Lei și „se naște o discuție edificatoare”. Adică despre edificarea bisericii, veți zice. Aș, de unde. S'a discutat cu totul altceva. Ușor de ghicit ce. Ceeace trebuia, ceeace era scris în destinul mioritic al neamului nostru să se discute: vizita făcută prin Ardeal de nunțul papal. „Iau parte la această discuție: păr. dr. D. Stăniloae” (cel care s'a jurat în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, că a văzut la Magiavit minuni peste minuni, care de care mai mare și mai brează; minuni mai multe decât a făcut Mântuitorul toată viața lui!). Urmează d. Popescu Tudor, (cunoscut în toată lumea dornică de haz sub numele literar „Dominant”). Nu putea lipsi d. Gh. Lungulescu, secretarul general al „Ligii antirevizioniste” (cel care, odată, pe Câmpul Libertății, nu găsea destule cuvinte pentru preamărirea Blajului, iar astăzi nu mai vede decât „clerici orbiți de catolicism până” a fi primejdioși filo-maghiarii!). Domnul ăsta învățat pretinde că „femeile române și mai ales mamele trebuie să nască și să crească români desăvârșiți!” (Cine naiba ar mai putea naște astfel de români, afară de mame? Ne batem capul și nu ghicim! Că la noi nu sunt bulgari d'ăia cu ... premiul american!). Dacă nu se va întâmpla așa, apoi să știți dela d. Lungulescu, că vor naște... „vipere primejdioase pentru românism...” (Păzeți, Lungulescule, că te mușcă năpărcile!).

O discuție atât de înaltă nu putea rămâne neîncununată. E numai firesc, că I. P. S. Sa mitropolitul Bălan (cel cu „oasele neodihnite”) i-a trântit pe cap coroana frazelor mitropolitane. Întâi i-a compătimit pe nunțul papal care s'a simțit tare „străin” prin Ardeal. (Dupăce, nu demult scria foarte mînios, că prea i-se fac primiri cu fast!) — A spus apoi că noi „suntem creștini ortodocși prin însăși ființa noastră sufletească”. (Ar mai putea învăța câte ceva și măgarii ăia de istorici cari zic că noi, veacuri de-a rândul, am fost creștini-latini, prin „însăși ființa noastră...!”). Urmează: ortodoxia „ne-a păstrat prin valuri tulburi și ne-a salvat împotriva tuturor necazurilor”. (Cfr. Istoria românească obiectivă, capitolul despre „Biserica și românismul”, unde se arată că trecerea noastră la ortodoxie a fost un „destin fatal... etc.”). Biserica ortodoxă, despre care e vorba: „este păstorită de un singur păstor, de Isus Hristos. Noi nu avem un păstor în cer și unul dintre oameni”. (Dar ministrul cultelor ce-i? Ciudată amnezie!). Devenind apoi răsboinic, oratorul, care a dărâmat „granițele de pe vârful Carpaților”, crede că va putea să dărâme și „o firmă streină de pe sufletul românilor din Ardeal”, înțelegând credința catolică. (Aceasta, fiind romană, ne este evident streină, fiind noi de origine greci în toată puterea!). Acest lucru se va întâmpla foarte curând. De aceea e bine să grăbească cu zidirea bisericii ortodoxe dela Blaj, care „ar fi bine să se termine odată cu

reîntoarcerea în credință a neamului românesc din Ardeal". (Cunoscând situația dela fața locului, noi credem că, chiar „cu toate eforturile”, biserica nu se poate termina în așa termen scurt. Dar nici nu-i nevoie de ea. Aici e catedrala și celelalte biserici unite. Ajung pentru toți!).

Dupăce, în chipul acesta, s'a deslegat cât se poate de simplu cea mai grea problemă a neamului, asistența a aplaudat furtunos și... a plecat la banchet. Il merita. — Să le fie de bine!

Știri mărunte

Suveranul nostru în Polonia. Mănat de înalte rezoane de stat, M. S. Regele Carol II, însoțit de Marele Voevod Mihail, a vizitat, la sfârșitul lunii încheiate, statul vecin și aliat Polonia. Suveranului nostru și augustei sale odrasle li-s'a făcut îndeosebi în Lwow, Varșovia și Biedrusk o primire într'adevăr regească. Cu acest prilej s'a oferit M. Sale Regelui Carol II. comanda onorifică a regimentului 57 polon. Vizitei acesteia i-se atribuie o mare însemnătate politică.

Jertfelnicie pilduitoare. Din raportul »Operei pentru susținerea cultului romano-catolic în cantonul Genevei« (Elveția) pe 1936, dat publicității nu de mult, reiese că bunii catolici din Geneva au dat anul trecut pentru susținerea preoților lor suma respectabilă de 163.670 franci elvețieni. Mai mult: s'au îngrijit de încă două posturi de preoți: unul de subdirector la gazeta »Courrier de Genève«, altul de duhovnic al puternicei organizații tineresti »Joc«. Vezi bine că și aceștia cu salarii plătite de credincioși. Aceiași, înafară de așa zisa »Operă a Preoțimeii«, mai susțin o serie întreagă de alte opere catolice, între cari cea mai însemnată e cea a presei bune »St. François de Sales«. — Cele 20 parohii ale cantonului Geneva între anii 1917—1936 au dat 52 preoți.

Apostolat original. Acum opt ani a luat ființă »Societatea Catolică de Informații« din Narberth (Pensylvania, Statele Unite). La început trimitea lunar mici mesagii la 500 necatolici din împrejurimile Philadelphiei, explicând doctrina catolică în anumite puncte controversate și de actualitate. Mișcarea aceasta, la început locală, a devenit în curând națională și astăzi există în Statele Unite și în Canada 72 asociații asemuitoare. Nu mai puțin de 41 gazete necatolice publică bucuros mesagiile lămuritoare ale acestor asociații. — Drept că aceasta se întâmplă pe meleaguri foarte îndepărtate de cele pe cari trăim noi.

Locale. Măine, Dumineca a doua după Rusalii, va predica în catedrală p. *Dumitru Neda*, prof. de teologie, iar Dumineca ce-i urmează va predica p. *Teodor Megieșan*, prof. la Școala Normală de Băeți.

— Rând pe rând, cu încheierile de an școlar, s'au dus elevii Blajului. Mai la urmă au plecat leviții academiei teologice. Aceștia, după s. liturghie din catedrală, pontificată în ziua SS. Apostoli Petru și Pavel de p. Dr. V. Macaveiu, vicar general, în sobor de preoți-profesori de teologie, au cântat Tedeumul sărbătoresc. După aceea s'au întrunit cu toții în Seminar, unde p. vicar a dat o seamă de sfaturi părințești celor ce intrau în vacanța de vară, ca și celor ce, mântuindu-și studiile teologice, părăsiau pentru totdeauna băncile școlii. S'a făcut, firește, și obișnuita dare de seamă a Rectoratului despre mersul școlii în cursul anului.

— **Examenul de bacalaureat** s'a terminat și el. Au intrat la acest examen 79 băeți și fete dela liceele din Blaj, Aiud și Dumbrăveni. Au

reușit la scris 34. Au reușit total 27. — **Comisia examinatoare** a fost compusă pe cum urmează: președinte: prof. univ. Vladimir Ghidionescu-Cluj (filozofie-drept); membri: C. Dinu-București (l. română); C. Vasilescu-Slatina (l. latină); dș. E. Damian-Arad (l. franceză); dna E. Ledunca-București (fizico-chemice); D. Braharu-Cluj (istorie); Dr. N. Rădulescu-Cluj (geografie); I. Grecescu-T. Severin (științele naturale); I. Curea-Lugoj (matematici).

Mănăstire convertită. În Vancouver (Canada) există, — adevărat există până aci — o mănăstire de Surori anglicane, aparținând Asociației »Iubirii lui Hristos«. Cu totul erau în Canada patru atari mănăstiri de călugărițe anglicane. Acum de curând cea din Vancouver a trecut în întregime la catolicism. — Ocupațiile lor sociale principale: susțin o școală și un asil de bătrâni.

Din Spania în Italia, pe drum de valuri. În Mai c. — așa scrie »La Croix« (14. 5. 37) — un ciobănaș, aflându-se cu turma pe coastele mării, la Oristano (Sardinia) a băgat de seamă că plutește pe apă, în izbeliștea valurilor, o statuie de lemn reprezentând pe Preacurata cu Pruncul Isus la sân. Supusă examinării inspectorului regional al monumentelor, s'a constatat că statuia din chestie e o operă spaniolă din veac. XVI. Ii lipsește brațul drept și prezintă multe avarii la piept, înafară de arsuri și semne de izbituri. Populația a dus-o solemn în satul San Vero Milis. Acum se află pe altarul bisericii din acest sat și e obiectul venerației localnicilor și a împrejurimilor.

Guvernul chinez contra propagandei maltusianiste. Aflând că anumiți propagandiști maltusianiști din Europa vor începe să lucreze în provinciile meridionale ale Chinei, guvernul din Canton a interzis intrarea și vânzarea în țară a produselor anticoncepționale. — De am fi și noi mai puțin »europeni«.

Școală practică. Este Școala de conductori tehnici minieri metalurgi dela Baia-Mare. Scopul ei este formarea personalului tehnic care să colaboreze cu inginerii la lucrările miniere și chimico-metalurgice de orice fel. Școala durează patru ani. Nu se plătește, pentru anul 1937/38 nici o taxă școlară. Toți elevii sunt interni, plătiți: taxă de 1000 lei lunar pentru întreținere. Dar $\frac{1}{2}$ din numărul elevilor vor fi bursieri, având întreținere gratuită. — Se primesc, pentru 1937/38, numai 50 elevi, în cursul I, prin concurs, dintre absolvenții a cel puțin 4 clase de liceu (ori școală echivalentă recunoscută de Minister), și cari au vârsta de 16 ani împliniți. Concursul va sta din probe scrise și orale, asupra: algebrii, geometriei plane și în spațiu, fizicii, chimiei și geologiei, după programa cursului inferior de liceu. Concursul se va ține în 20 Sept. 1937, ora 8, în localul școlii, dupăce candidații vor fi fost supuși unui examen medical (eliminativ). Pentru înscriere se va trimite direcțiunii, cel mai târziu până la 10 Sept. 1937, o cerere însoțită de: act de studii, extras de naștere, certificat de bună purtare, certificat de naționalitate, certificat doveditor al ocupațiilor avute dela terminarea ultimului an de studiu, iar cei trecuți de 20 ani vor prezenta și un act despre satisfacerea legii recrutării.

Pelerinaj la Lourdes. Profitând de condițiile excepționale în care se poate face o călătorie în Franța — în această vară — subsemnatul stau la dispoziția celor ce vreau să facă un pelerinaj la Lourdes. — Costul pelerinajului 12.000. — El se va face între 5—20 August, vizitându-se orașele Veneția (1 zi), Milano (1 zi), Paris (5 zile), Lourdes (3 zile) la sf. Maria. — Cei ce doresc a participa se vor adresa subsemnatului fără întârziere: *Ovidiu Hulea*, director de liceu, Aiud (jud. Alba).

Telefonul »Unirii«

P. Reghin. Nu, nu. Maglavitul nu a murit, nici nu doarme. Ci: »Înfășurat în strălucirea minunilor lui, a trecut de mult hotarele«. — ne informează »Revista Telegrafică« dela Sibiu. Probabil de aia nu se mai vorbește despre el! — Dar să lăsăm gluma, că iar se scandalizează precucerii. Ne muștră doar teribil și acum. Ci-că numai din invidie nu credem în minunile dela stână. Am crede însă, dacă ele s'ar fi petrecut la Ciufud ori la Sâncel. În tot cazul, țin să ne aducă aminte că există anumite declarații ale »oamenilor de știință cari au studiat fenomenul«. Asta-i ceva nou. Mărturisim că nu le cunoaștem. Există o broșură a unui profesor bă-

trân dela București. Dar acela se declară pe față raționalist sadea și tâlcește totul ca un bun materialist. El nu poate fi deci invocată martor pentru caracterul supra-natural al fenomenelor dela Maglavit. Altul? Nu știu. P. Stăniloae făcuse, pe vremuri, niște jurăminte cătăcene, că a văzut minunile răsărind din tufe ca teperi cu cea a dlui Crainic din »Gândirea«. Pot avea valoare literară, dar nu științifică. Așteptăm, cu toată smerenia să ni-se comunice celelalte. Fiindcă — de perfect acord cu P. D. M. Schwarz, dela »Irenikon«, — din punct de vedere catolic nu este, în principiu, nici o dificultate de ridicat în fața unor apariții la necatolici — dacă ele nu tind să aprobe doctrină necatolică; — Dumnezeu arată liber, cui vrea. N'am spus nici odată, nici un ce arătat într'adevăr? Hoc est demonstrandum. Ceeace ni-s'a spus până acuma e departe de a proba. Arată mai ce răud contrarul. — Așteptăm deci probele. Simpla scandalizare a celor dela »R. T.« încă nu probează nimic. Dar absolut nimic!

I. Sibiu. Nu vă mirați de loc. »Revista Teologică« ori »Telegraful Român« — tot aia-i. Alte numiri, dar același duh, aceeași înută. Ați văzut numărul ultim al »R. T.«? Citiți însemnarea despre colegiul nostru dela Roma și... țineți-vă de burță! »Telegraful« în carne și oase. — Cu obișnuita-i ironie (de ce calitate!), »R. T.« ne dă voie să omagiem binefacerile de care ne-a învădnicit Roma. Cu o condiție: »să nu mintă«. (discuție academică). Adevărat noi, »presa papistașă«. Condiție pe care noi o și acceptăm întocmai. Ciudat este însă, că precuvioșii nu se simt legați cătuși de puțin de astfel de chitibușerii morale. Uitați cum... devine cazul. — »Lumina Creștinului« scrisese că noul institut s'a făcut »din dărnicia Sf. Părinte Pius XI«. »Mincună!« — scrie Sibiu. Stă doar scris în »Telegraful« însuși, că Statul român dă anual 250.000 Lei pentru tinerii uniți dela Roma. »Cum rămâne atunci cu dărnicia Sf. Părinte?«. — Ce să mai zici la așa întrebare sdrobitoare? Că institutul întreg dela prima piatră de temelie până la ultimul cui e un dar al Papii, la care n'a dat nici Statul, nici »Telegraful« nici o para chioară, asta se știe. O știe și Sibiu. Totuși »R. T.« zice nu. Fiindcă nu vrea ea și pace. Fie voia ei. Întrebarea e numai cine... roșește! Pentru că nu »Lumina« ... a mințit! — A descoperit însă »R. T.« ceva și mai grozav. »Lumina Cr.« scria, că rostul colegiului ar fi »formarea viitorilor preoți români uniți în spiritul roman«. »Unirea« însă a ținut să o corecteze: »Pot fi deci siguri, conștienții dela Sibiu și de ori unde, că și noul colegiu dela Roma va fi un focar de suflet și de simțire românească«. Acest răspuns al »Unirii« este, pur și simplu, »o rușine«, o »proză vulgară« cum nu a mai citit de mult Sibiu. (Suntem nevoiți să presupunem că la Sibiu cuvintele: »rușine« și »proză vulgară« au altă însemnare decât în restul țării. Altfel, ce-ar trebui să spunem despre... grațiozitățile cu care ne coplesesc dânsii!). Și de ce, mă rog? Fiindcă »Lumina Cr.« e sinceră, pe când »Unirea« — vai de capul ei! — Bun de tot. Am vrea să știm însă ce-i de capul lor precuvios. Ori poate că nici n'au? Așa se pare. Altfel n'ar putea scrie astfel de înțelepciuni. Fiindcă, să vedeți Dv., lucrurile sunt șoade de tot. Să analizăm nițel. După »R. T.«, institutul dela Roma s'a făcut, așadar, pentru a crește pe tinerii noștri în spirit roman nu românesc. (Ca și când acestea s'ar exclude și nu s'ar completa!) Întrebarea e, cum a ajuns Roma la această idee? De sigur din experiența făcută 200 de ani. A văzut că clericii crescuți la Propaganda și în alte colegii grecești și latine, se întorc acasă prea români. (Au și fost. Așa de mari, încât au reușit să-i facă români și pe cei dela Sibiu. Și asta nu-i glumă!). Ce-ar trebui făcut, ca să devină mai mici români și mai mari romani? Schimbăm macazul: li scoatem din colegiile păcătoase în cari au crescut până acuma și le facem un nou, al lor, în care să fie ei de ei, Români în casa lor. Așa de bună seamă nu vor mai fi români, ci... chinari! — Bravo logică! Bravo salam de Sibiu!

CARTE NOUĂ DESPRE BLAJ

In ziua de 24 Iunie, când au venit la întâlnire toți școlarii Blajului aflători în viață, a apărut cartea cea mai nouă, intitulată:

EVOCĂRI

Cu icoane vechi și nouă din viața Blajului

de
ALEX. LUPEANU-MELIN

TIPOGRAFIA SEMINARULUI

S'a tipărit numai în 1500 exemplare. Doritorii de-a o avea o pot cere dela Librăria Seminarului din Blaj, sau dela autor. Prețul 80 Lei.